

Aan de rand van de kern. Een bureauonderzoek ten behoeve van een inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven (IVO-P) op locatie Langstraat-Torenstraat in de kern van Wijhe

29-11-2018, definitieve versie

W.J.M. Cremers MA

**Aan de rand van de kern. Een bureauonderzoek ten behoeve van een
inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven (IVO-P) op locatie
Langstraat-Torenstraat in de kern van Wijhe**

29-11-2018, definitieve versie

W.J.M. Cremers

Colofon

Gemeente Zwolle, (29-11-2018)

Fysiek Domein, Afdeling Zwolle Beheer Gebouwen en Erfgoed

Goedkeuring Bevoegd gezag: Gemeente Olst-Wijhe

Datum:

Redactie: M.D.J.Klomp

Goedkeuring: M.D.J. Klomp (Senior KNA archeoloog)

Datum: 29-11-2018

Auteur: W.J.M. Cremers MA

Opmaak: W.J.M. Cremers MA

Kaartmateriaal: W.J.M. Cremers MA

Projectcode: 3002LTW18

Samenvatting

Naar aanleiding van de toekomstige realisatie van een appartementencomplex aan de Kippenmarkt in de kern van Wijhe is een bureauonderzoek uitgevoerd naar de historische en archeologische ontwikkeling van het onderzoeksterrein. Het terrein is bebouwd met garageboxen en deels betegeld. Het doel van dit bureauonderzoek is het opstellen van een gespecificeerde archeologische verwachting voor de locatie van het plangebied.

Dit onderzoek is verricht aan de hand van literatuuronderzoek en onderzoek naar cartografische bronnen. Eerst is gekeken naar het overheidsbeleid. Op dit terrein is het archeologiebeleid van de gemeente Olst-Wijhe van toepassing. Op het terrein worden in de toekomst vijf appartementen inclusief garageboxen gerealiseerd. De bodemingrepen zijn dusdanig groot dat archeologische resten verloren zullen gaan. Gezien de oppervlakte van de versterking (475 m²) en de diepte daarvan, moet gekeken worden naar de archeologische waardering van het terrein. Het terrein ligt in een archeologische verwachtingszone van: 'waarde - archeologie - 1'. Dit houdt in dat de archeologische verwachting hoog is.

Er is getracht de volgende onderzoeksvragen te beantwoorden:

- Wat is de archeologische verwachting van het plangebied, wat is het huidige archeologiebeleid voor het plangebied en is archeologisch onderzoek voorafgaand aan de voorgenomen ingreep noodzakelijk?

De volgende deelvragen zijn daarbij opgesteld:

- Wat is de aard, datering en omvang van de eventuele verwachte archeologische resten?
- Wat is de verstoringsgraad van het plangebied?
- Wat zijn de consequenties van de ingreep voor de eventuele archeologische resten in het plangebied?

Daarna is historisch en recent bronmateriaal onderzocht om een gespecificeerde archeologische verwachting op te kunnen stellen. Er is gebruik gemaakt van historische kaarten, zoals de Hottinger atlas en meerdere militaire Bonnekaarten. Daarnaast is recent kaartmateriaal bekeken, waaronder de CWK, AWZ, IKAW, AMK en het GIS-openbaar systeem van de Provincie Overijssel. Daarop staan vele cultuurhistorische, bodem, en historische kaarten. Daarnaast zijn de waarnemingen in Archis 3.0 bekeken en is de informatie uit de omliggende archeologische opgravingsterreinen meegenomen.

Op basis van de gegevens is een archeologische gespecificeerde verwachting opgesteld. Daaruit blijkt dat er mogelijk twee onderzoeksniveaus aanwezig zijn. Het oudste niveau betreft de natuurlijke dekzandrug met sporen uit de prehistorie en/of middeleeuwen. In het jongste onderzoeksniveau zijn hoogstwaarschijnlijk sporen uit de Nieuwe tijd aanwezig, die gerelateerd zouden kunnen worden aan de panden aan de Langstraat. De vindplaatsen zullen verspreid liggen over het plangebied. De perceelindeling vanaf 1832 van het plangebied blijft grotendeels ongewijzigd. De kans op sporen uit de Nieuwe tijd is hier het hoogst.

Het advies is om een verkennend en tegelijkertijd waarderend proefsleuvenonderzoek uit te voeren (IVO-P), om zo de archeologische verwachting uit dit bureauonderzoek te kunnen toetsen.

Samenvatting	3
1. Inleiding	5
1.1 Administratieve gegevens:.....	5
1.2 Afbakenen plan en onderzoeksgebied	5
1.3 Vraagstelling van dit bureauonderzoek	5
1.4 Methodiek.....	5
2. Huidig en toekomstig gebruik	6
3. Overheidsbeleid	7
3.1 Archeologie beleid gemeente Olst-Wijhe	7
3.2 Kwaliteitsnorm Nederlands Archeologie	8
4. De Historische gegevens	9
4.1 Historische achtergrond van terrein 3002LTW2018.....	9
5. De geologische gesteldheid	11
6. Bekende archeologische waarden	13
6.1 Archeologisch onderzoek en waarnemingen.....	13
6.2 Archeologische Monumenten Kaart en Indicatieve Kaart Archeologische Waarden.....	14
7. Gespecificeerde verwachting	15
8. Advies	16
8.1 Advies.....	16
8.2 Onderzoeksstrategie	16
Figurenlijst	17
Literatuur	18
Bijlage 1:.....	19

1. Inleiding

1.1 Administratieve gegevens:

Datum:	29-11-2018
Locatie:	Toekomstig appartementencomplex aan de Kippenmarkt
Plaats:	Wijhe
Gemeente:	Olst-Wijhe
Opdrachtgever:	Mischa van der Zee
Contactpersoon:	Mischa van der Zee
Kadastraal perceelnummer:	Wijhe Sectie F, blad 2, perceelnr.: 506, 511, 513, 516 en 517.
Oppervlakte:	475 m ²
Uitvoerder:	Team Archeologie, Gemeente Zwolle
Bevoegde overheid:	Gemeente Olst-Wijhe
Onderzoekmeldingsnummer:	4653186100
Centrum coördinaten:	X: 206.005; Y: 489.110
Grondwaterstand:	5 m -MV.

1.2 Afbakenen plan en onderzoeksgebied

Het onderzoeksgebied ligt op een terrein met garageboxen en beslaat ongeveer 475 m². Aan de noord- en westzijde wordt het gebied begrensd door de Kippenmarkt. De zuid- en oostzijde wordt afgebakend door bebouwing. Het terrein zelf is bebouwd met garageboxen en de zuidzijde van het terrein is betegeld.

1.3 Vraagstelling van dit bureauonderzoek

Het bureauonderzoek is opgesteld om een indicatie te krijgen van de historische ontwikkeling van het gebied en de waardering op basis waarvan de vervolgstappen van het onderzoek kunnen worden gemaakt. Het onderzoek is uitgevoerd door W.J.M. Cremers (archeoloog MA) en M.D.J. Klomp (senior KNA archeoloog MA).

De onderzoeksvraag van dit bureauonderzoek is:

- Wat is de archeologische verwachting van het plangebied, wat is het huidige archeologiebeleid voor het plangebied en is archeologisch onderzoek voorafgaand aan de voorgenomen ingreep noodzakelijk?

De volgende deelvragen zijn daarbij opgesteld:

- Wat is de aard, datering en omvang van de eventuele verwachte archeologische resten?
- Wat is de verstoringsgraad van het plangebied?
- Wat zijn de consequenties van de ingreep voor de eventuele archeologische resten in het plangebied?

1.4 Methodiek

Het uitvoeren van een bureauonderzoek heeft als doel het opstellen van een gespecificeerde, archeologische verwachting. Dit gebeurt aan de hand van bestaande bronnen over de verwachte of bekende archeologische waarden in een gebied, zoals kaartmateriaal, historische bronmateriaal of literatuur. Dit bureauonderzoek is uitgevoerd conform de eisen van de BRL4000 SIKB KNA protocol 4002 Bureauonderzoek, versie 4.1.

De volgende kaarten en bronnen zijn gebruikt:

- Het Archeologische Informatie Systeem (Archis 3.0; <https://archis.cultureelerfgoed.nl/#/login>).
- De Archeologische Monumenten Kaart
- (AMK; <https://archeologiein nederland.nl/bronnen-en-kaarten/amk-en-ikaw>).
- De Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW)
- De Archeologische Waarderingskaart Gemeente Olst-Wijhe
- Google Earth luchtfoto's, en topografie (<https://www.earth.google.com>)
- Cultuurhistorische Waarden Kaart (CWK) Overijssel, (http://gisopenbaar.overijssel.nl/viewer/app/cwk_discipline/v1).
- Topotijdreis (www.topotijdreis.nl)
- Actueel Hoogtebestand Nederland (<https://ahn.arcgisonline.nl/ahnviewer/>)
- Hottinger atlas ca. 1773-1794.
- Recente topografische kaarten 1:25.000
- Gevectoriseerde kadastrale minuut 1832 (www.hisgis.nl; en eigen bestand).
- Diverse hulpkarten die ten behoeve van historische perceelwijzigingen zijn opgesteld.

2. Huidig en toekomstig gebruik

Het plangebied ligt in de kern van Wijhe aan de Kippenmarkt dichtbij de hoek van de Langstraat-Torenstraat. Het terrein is deels bebouwd met garageboxen en is aan de zuidzijde betegeld.

Figuur 1: Luchtfoto met aanduiding plangebied.

Het terrein is eigendom van Mischa van der Zee. De eigenaar is voornemens een appartementencomplex inclusief garageboxen te realiseren aan de Kippenmarkt in de kern van Wijhe. In bijlage 1 is een plattegrond van het te realiseren appartementencomplex opgenomen.

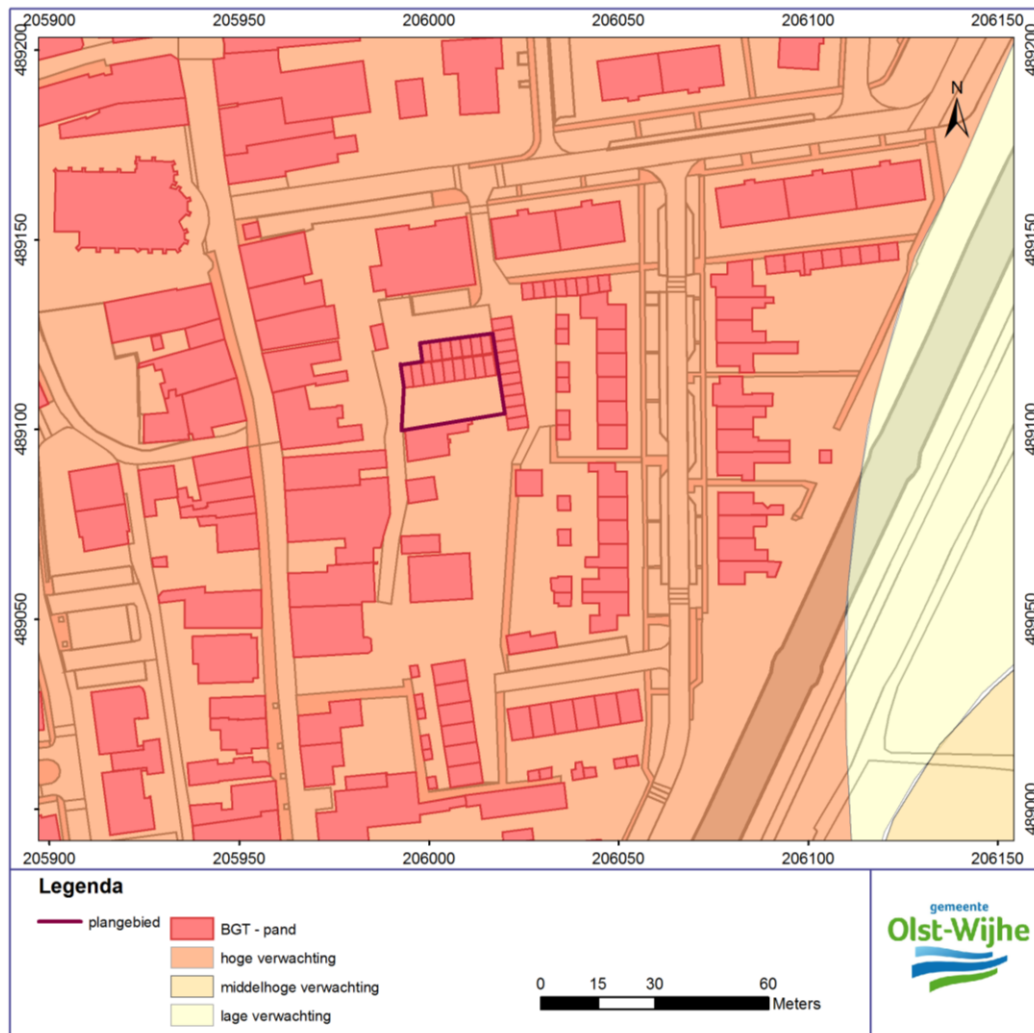
Figuur 2: 3D ontwerp te realiseren appartementencomplex.

3. Overheidsbeleid

3.1 Archeologie beleid gemeente Olst-Wijhe

Het heersende archeologiebeleid voor dit gebied is het archeologiebeleid van gemeente Olst-Wijhe.¹ Dit beleid is vastgesteld op 28 april 2014. Het plangebied valt volgens het overkoepelend bestemmingsplan Parapluplan archeologie van de gemeente Olst-Wijhe onder 'Waarde - Archeologie - 1'. Deze aangewezen gronden zijn mede bestemd voor de bescherming en veiligstelling van archeologische waarden in een archeologische verwachtingszone met een hoge archeologische verwachting. De diepte en de oppervlakte van de bodemingrepen zijn van belang bij de keuze of archeologisch vervolgonderzoek noodzakelijk is. Terreinen met een dergelijke waarde moeten volgens het overheidsbeleid van gemeente Olst-Wijhe archeologisch worden onderzocht wanneer er sprake is van grondwerkzaamheden binnen de bebouwde kom die een oppervlakte van 100 m² overschrijden en dieper dan 50 cm reiken. De voorgenomen werkzaamheden vallen binnen een oppervlakte van 475 m². Onderhavig bureauonderzoek is de eerste stap in het archeologische proces, waarin wordt geïnventariseerd welke archeologische resten worden verwacht in het plangebied en in welke mate de toekomstige grondwerkzaamheden een versturende factor zullen zijn op de aldaar verwachte archeologische resten.

De Archeologische Waarderingskaart gemeente Olst-Wijhe is ingedeeld in gebieden met archeologische verwachtingszones. Het plangebied valt binnen verwachtingszone: 'hoge verwachting'.

Figuur 3: Archeologische Waardenkaart Gemeente Olst-Wijhe op locatie 3002LTW18, aangeduid met een rode omlijning (Team Archeologie Zwolle 2018).

¹ Bestemmingsplan Parapluplan archeologie van gemeente Olst-Wijhe, vastgesteld op 28 april 2014.

3.2 Kwaliteitsnorm Nederlands Archeologie

In de nieuwe erfgoedwet, vastgesteld op 9 december 2015, staat vermeld dat het verboden is om zonder een certificaat handelingen te verrichten die betrekking hebben op het *“opsporen, onderzoeken of verwerven van cultureel erfgoed of onderdelen daarvan, waardoor verstoring van de bodem, of verstoring of gehele of gedeeltelijke verplaatsing of verwijdering van een archeologisch monument of cultureel erfgoed onder water optreedt”*.²

Op basis hiervan is de BRL4000 opgesteld en de huidige KNA 4.1. Dit bureauonderzoek is uitgevoerd conform de KNA 4.1 protocol 4002 Bureauonderzoek van het SIKB. Gemeente Zwolle, Team Archeologie is op 19-06-2017 gecertificeerd voor het uitvoeren van een KNA 4.1 protocol 4002 Bureauonderzoek. Het procescertificaat is op basis van de BRL SIKB 4000, versie 4.0, afgegeven conform het Reglement van Hobéon Certificering.

Figuur 4: Certificaat BRL SIKB 4000 Gemeente Zwolle Team Archeologie.

² Rijksoverheid 2015, 14.

4. De Historische gegevens

4.1 Historische achtergrond van terrein 3002LTW2018

Door middel van historisch bronnenonderzoek is geïnventariseerd welke archeologische waarden er zich in het plangebied kunnen bevinden. Over het ontstaan en de vroegste ontwikkeling van Wijhe is slechts weinig bekend. De oudste vermelding van het dorp Wijhe (Wie) komt voor in een schenkingsoorkonde uit 960.³ Het onderzoeksterrein ligt in de kern van Wijhe op ongeveer 100 meter afstand van de St. Nicolaaskerk. De St. Nicolaaskerk wordt in historische bronnen voor het eerst vermeld in 1295.⁴ De oudste fasen van de kerk kunnen al in de twaalfde eeuw worden gedateerd.⁵ Het is mogelijk dat de stenen kerk een houten voorganger heeft gehad. Een mogelijke bouwdatum van deze houten kerk ligt volgens Van Vliet in de periode 900-1050.⁶

De vroegste cartografische bron met daarop de plaats Wijhe is de Hottinger Atlas. kaarten voor deze atlas zijn tussen 1773 en 1794 gemaakt en geven een globaal en accuraat beeld van Wijhe en omgeving.⁷ Op de kaarten is te zien dat het plangebied aan het eind van de achttiende eeuw is weergegeven als tuinen van bebouwing aan de Langstraat.

Figuur 5: Uitsnede van de Hottinger Atlas. In rode omlijnning de globale locatie van het plangebied.

Op het kadastraal minuutplan uit 1832 is het plangebied nog steeds als onbebouwd aangegeven. Het ligt dan gedeeltelijk op het achtererf van de huizen aan de Langstraat. De huizen aan de Langstraat liggen op percelen met de nummers 514, 515 en 518. De achtererven van deze drie huizen vallen onder perceelnummers 513, 516, 517 en 511. Het plangebied ligt grotendeels op perceel 511.⁸ In de Oorspronkelijke Aanwijzende Tabel (OAT) van 1832, blijkt dat de percelen de volgende functie hebben:

Tabel 1: Perceelnummers met diens eigenaren en functie:

Perceelnummer	Eigenaar	Functie
506	Gerard Willem Jacobsen, Notaris	Tuin
511	Gerard Willem Jacobsen, Notaris	Tuin
513	Joachim Stolkert, dokter	Weiland
516	Peter Vink, smid	Tuin
517	Gerrit Jan Wagteveld, landbouwer	Tuin

³ Stenvert *et al.* 1998, 275.

⁴ Dijk 2014

⁵ Ter Kuile 1964, 90-94.

⁶ Van Vliet 1996, 18, 23.

⁷ Versfelt 2003, kaartblad 41.

⁸ Op het kadastraal minuutplan is bij het nummeren een fout gemaakt en later verbeterd. Daardoor zijn de nummers slecht te lezen. Op www.hisgis.nl zijn de nummers door elkaar gehaald en bij de rijksdienst zijn de betreffende oorspronkelijk aanwijzende tafels niet beschikbaar per 29-11-2018.

Figuur 6: Uitsnede van het kadastraal minuutplan uit 1832 op de huidige topografie (Team Archeologie Zwolle 2018).

Op een militaire Bonnekaart van 1917 is voor het eerst bebouwing in het plangebied te zien (fig. 5.). Op de Bonnekaart van 1916 is dat nog niet. De huidige panden en garageboxen zijn pas aan het eind van de vorige eeuw gebouwd.

Figuur 3: Militaire Bonnekaart 1917 (Team Archeologie Zwolle 2018).

5. De geologische gesteldheid

Hieronder wordt een beknopte overzicht geschetst van de geologische geschiedenis en de belangrijkste landschapsvormende processen die betrekking hebben op de onderzoekslocatie. De periode voorafgaand aan het Pleistoceen komt hierbij niet aan bod. De Tertiaire afzettingen liggen erg diep en hebben voor het onderzoek geen betekenis.

In het Saalien (370.000-130.000 jaar geleden) zijn door het landijs de Veluwe en Sallandse stuwwallen gevormd. Tussen de stuwwallen bevond zich een diep tongbekken dat aan het eind van het Saalien (150.000 à 140.000 jaar geleden) door afsmelten van het landijs gedeeltelijk is gevuld. Het tongbekken veranderde daardoor in een meer. Het terugtrekken van het landijs zorgde ervoor dat de Rijn zijn water via dit meer afvoerde, waardoor sediment werd afgezet. De Rijn bleef ook in het warmere Eemien (130.000-115.000 jaar geleden) door het IJsseldal stromen. Het patroon van de rivieren is in de warmere perioden, de interstadialen en de koudere periode, de stadialen, verschillend. In de stadialen hadden de rivieren een vlechtend patroon en werden brede ondiepe riviervlaktes gevormd. In de warmer tussenijstijden werden de rivieren gekenmerkt door een meanderend patroon met diepere insnijdingen.⁹

In de koudere perioden is door de rivieren een terrassenlandschap ontstaan en werd door de wind meer sediment als löss en dekzand afgezet. Hierdoor ontstonden langs de rivierdalen rivierduinen. Lokaal werden verder beekafzettingen gevormd die geschaard werden onder de zogenaamde fluvioperiglaciale afzettingen.

In de laatste ijstijd, het Weichselien (115.000-10.000 jaar geleden) bleef de Rijn nog een geruime tijd door het IJsseldal stromen. In het midden van het Weichselien, tussen 60.000 en 40.000 jaar geleden verdwijnt de Rijn geleidelijk uit het IJsseldal. Dit valt af te leiden uit de clusters OSL dateringen van laatste Rijnactiviteit in het IJsseldal en de eerste terugkerende Rijnactiviteit in West-Nederland, waarin een overlap van 20.000 jaar te zien is. Daarnaast is uit een beschouwing van de relatieve breedte, volgorde van activeren en deactiveren en de positie van de drie oost-west georiënteerde Rijnlopen te zien dat eerst een deel en uiteindelijk de totale afvoer van de Rijn plaatsvindt.¹⁰

Het westwaarts afstromen van de Rijn was een gevolg van de toegenomen beddingsedimentatie in het Rijndal in het Nederlands-Duitse splitsingsgebied. De samenvallende permafrostdegradatie in het achterland viel samen met de lokaal versterkte bodemdaling in Nederland ten gevolge van glacio-isostasie ('forebulge collapse'). Het gaat om netto verschillen in opheffing tussen het noorden van het IJsseldal en het Rivierengebied van enkele meters die zich vereffenen in een periode van circa 15.000 jaar. De tijdsduur van vereffening van de opheffingsverschillen is vastgesteld op basis van zeespiegelonderzoek op verschillende lokaties langs de kust.

Na het verlaten van de Rijn bleven in het IJsseldal kleinere sneeuwsmeltwater-rivieren (grote beken) afwateren. Onder de klimatologische omstandigheden van het Pleniglaciaal, zoals neerslag in de vorm van sneeuw, dooi, opvriezen van de bovengrond en de aanwezigheid van een slecht doorlatende permanent bevroren diepere ondergrond, verwerkten deze rivieren veel meer water en sediment dan soortgelijke waterlopen in de huidige tijd. Dit was zowel voor de afwatering van de Oost-Veluwse stuwwal als de lokale rivieren uit het oostelijke achterland, waaronder de Berkel en de Overijsselse Vecht, het geval. In het noordelijke deel van het IJsseldal bleef ook een afwateringssysteem actief die gevoed werd door beken als de Dortherbeek ('Hunnepe'). Deze beken waren door dekzandruggen gescheiden van het dal van de Overijsselse Vecht.

Al in het Weichselien waren langs de voet van de stuwwallen lange waaiers van afgespoeld materiaal ontstaan. Door het wegvallen van de Rijn breidde deze waaiers zich sterk uit en zorgde voor ophoging van het maaiveld in het IJsseldal. Rond 11.500 jaar geleden eindigde de laatste koude periode en ontstaat een warmer klimaat, het Holoceen (10.000 jaar gelden tot heden). De afvoer van de rivieren werd gelijkmatiger en het rivierpatroon veranderde van vlechtend in meanderend. Daarnaast steeg de zeespiegel en vulden de beek- en rivierdalen zich op met sediment en werd er materiaal afgezet op de laat pleistocene riviervlakte. Vanaf 6000 jaar geleden is er in het IJsseldal sprake van veenvorming. Vanaf de Romeinse tijd was de veenafslag aanzienlijk, waardoor de kleinere meren in het mondingsgebied van de Overijsselse Vecht met het IJ en het Flevomeer uitgroeide tot het Almere. Dit Almere groeide met het Vlie uit tot de Zuiderzee.¹¹

Het onderzoeksgebied ligt op de overgang van het dekzandlandschap naar het Holocene rivierlandschap. Onder invloed van de steeds verder stijgende zeewaterspiegel en sedimentatie in het Rijndal is het IJsseldal weer gaan fungeren als afvoerkanaal van de Rijn. Het ontstaan van de Gelderse IJssel lijkt voorlopig ergens in de 6de eeuw na Chr. gezocht te moeten worden. Cohen geeft voorlopig de voorkeur aan de dendrochronologische datering van 550 na Chr. voor de hydrologische omslag bij Zwolle, als moment voor het begin van de vorming van het

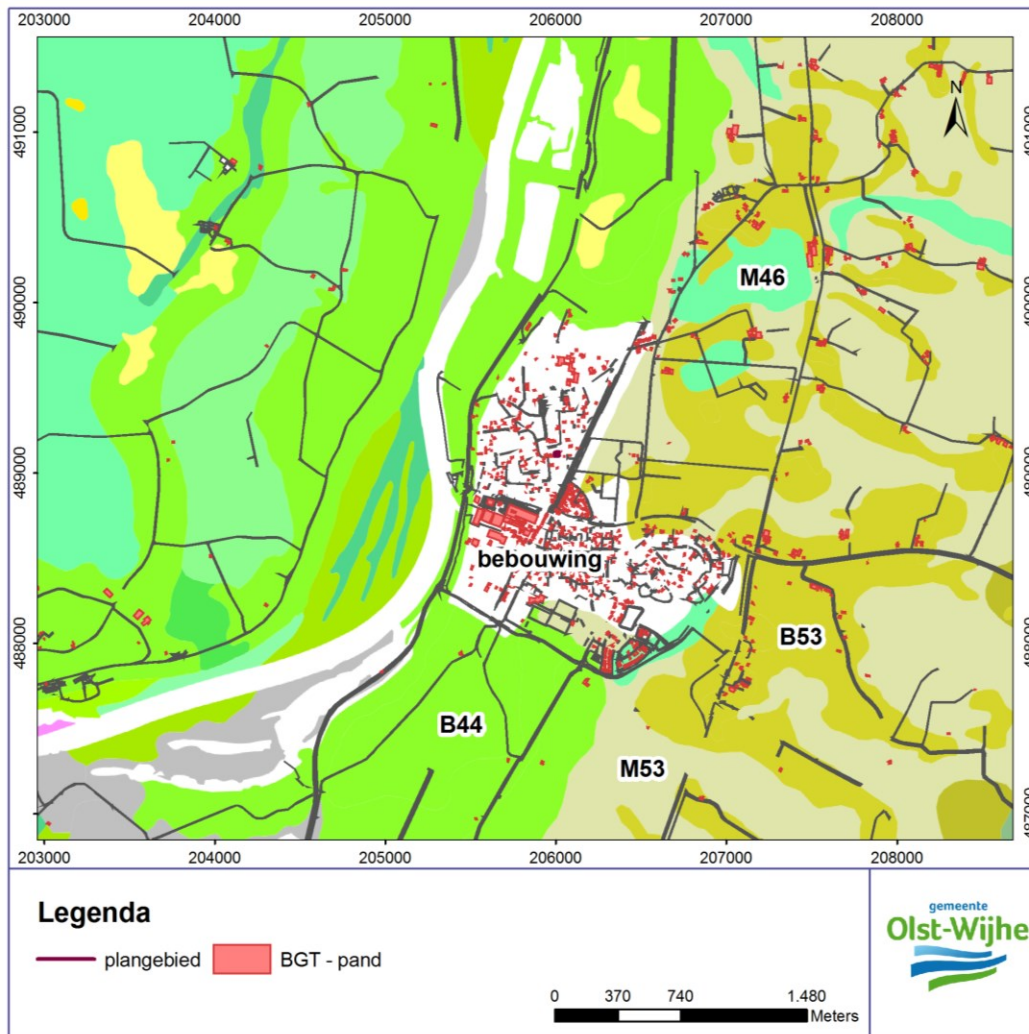
⁹ Klomp 2017, 10-12.

¹⁰ Klomp 2017, 10-12.

¹¹ Klomp 2017, 10-12.

crevassecomplex bij Zutphen. Deze datering sluit aan op de palynologische gegevens en 14C dateringen van Teunissen, de beschouwingen van Makaske e.a.¹² en de waterscheidingspositie, zoals vastgesteld in het rapport en zanddiepte kaart Zand in Banen.¹³ De archeologische data in het IJsseldal lijkt voorlopig te wijzen op een (eventueel geleidelijke) reactivatie van de IJssel in de laat-Romeinse tijd of vroege middeleeuwen.

Omdat het onderzoeksgebied midden in de bebouwde kom van het dorp Wijhe ligt, staat deze locatie als niet gekarteerd op de geomorfologische kaart (afb. 7). Op basis van de aangrenzende eenheden kan een inschatting worden gemaakt van de situatie. Het gebied ligt in een brede zone van rivieroverwalafzettingen van de IJssel (B44). De historische kern van Wijhe ligt op een hoogte in deze over het algemeen redelijk vlakke afzettingen. De aard van deze hoogte is onzeker. Het kan hier gaan om een uitloper van het dekzandduin (B53), dat ten oosten van het dorp staat gekarteerd. Daartussen liggen enkele rivierkomvlakten (M46). Het meest waarschijnlijk is echter dat het hier gaat om een (mogelijk deels begraven) rivierduin (M53).¹⁴

Figuur 8: Geomorfologische kaart van Wijhe (Team Archeologie Zwolle 2018).

¹² Makaske *et al.* 2008.

¹³ Cohen *et al.* 2009, 101-103.

¹⁴ Schuurman & Van der Veen, 2012, 18-19.

6. Bekende archeologische waarden

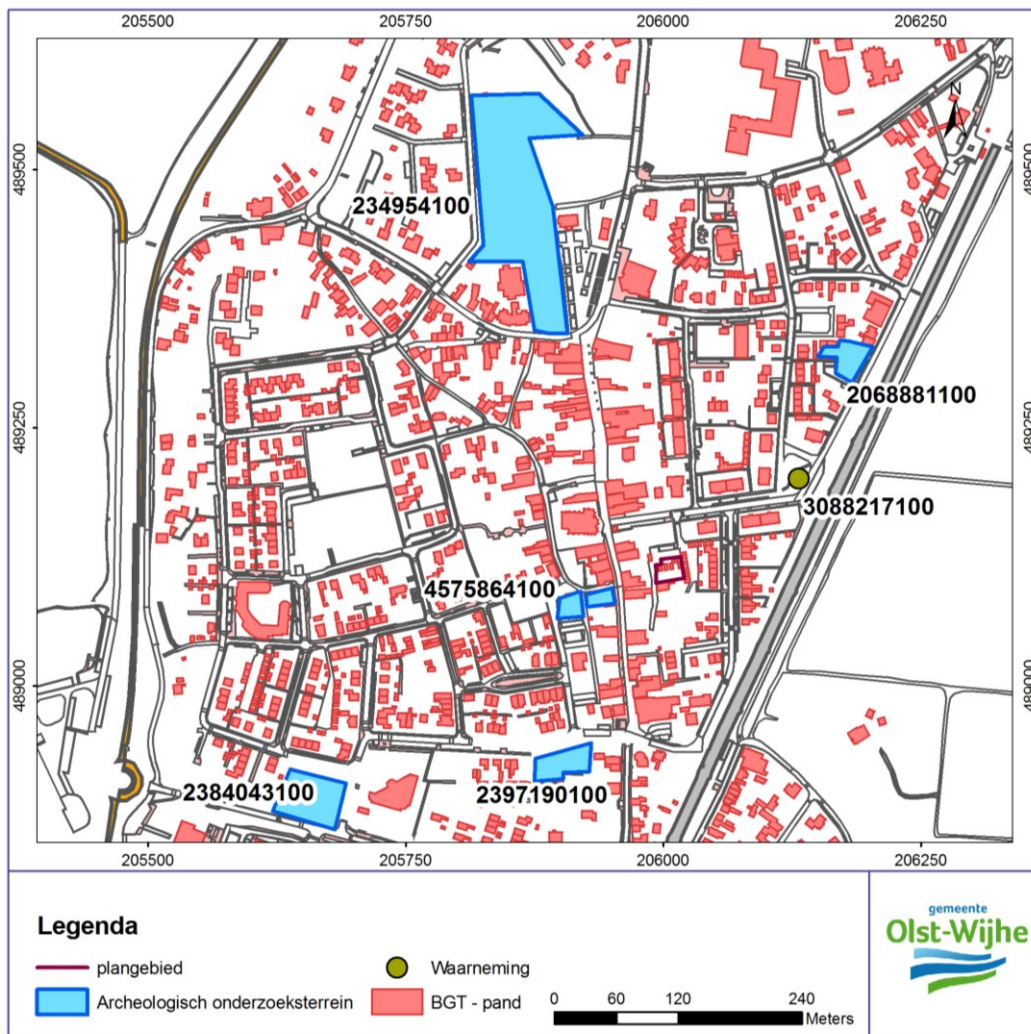
6.1 Archeologisch onderzoek en waarnemingen

Binnen een straal van 500 m om het gebied is een aantal archeologische onderzoeken uitgevoerd. Het betreft voornamelijk karterende booronderzoeken (IVO-O). Verder zijn er twee bureauonderzoeken (BO) en één definitieve opgraving (DO) uitgevoerd.

Eerder uitgevoerd onderzoek	
Bureauonderzoek en IVO-O	
Uitvoerder	RAAP
Uitvoeringsperiode	15-11-2011
Rapportage	Schuurman & van der Veen, 2012
ARCHIS zaaknr.	2349254100
Vondsten/monsters/documentatie	N.V.T.
Veldonderzoek (IVO-O) booronderzoek	
Uitvoerder	Syntegra BV
Uitvoeringsperiode	23-05-2005
Rapportage	Van der Kuijl, 2005
ARCHIS zaaknr.	2068881100
Vondsten/monsters/documentatie	N.V.T.
Veldonderzoek (IVO-O) booronderzoek	
Uitvoerder	Econsultancy
Uitvoeringsperiode	16-10-2012
Rapportage	Ten Broeke, 2014
ARCHIS zaaknr.	2384043100
Vondsten/monsters/documentatie	N.V.T.
Veldonderzoek (IVO-O) booronderzoek	
Uitvoerder	Hamaland Advies
Uitvoeringsperiode	14-02-2013
Rapportage	De Graaf et al., 2013
ARCHIS zaaknr.	2397190100
Vondsten/monsters/documentatie	N.V.T.
Bureauonderzoek	
Uitvoerder	Gemeente Deventer
Uitvoeringsperiode	28-02-2017
Rapportage	Mittendorf, 2017
ARCHIS zaaknr.	4036176100
Vondsten/monsters/documentatie	N.V.T.
Definitieve Opgraving (DO)	
Uitvoerder	Gemeente Deventer
Uitvoeringsperiode	30-11-2017 t/m 30-12-2017
Rapportage	Nog geen rapport beschikbaar
ARCHIS zaaknr.	4575864100
Vondsten/monsters/documentatie	N.V.T.
Specialistisch onderzoek	
Archeobotanie	X
Archeozoölogie	X
Fysische antropologie	X
Fysische geografie	X
Geofysisch onderzoek	X
Archeologisch materiaal	X
Vondsten/documentatie	X

Tabel 2: Archeologische onderzoeken binnen een straal van 500 m van het plangebied.

In archeologisch opzicht geven de voorgaande booronderzoeken weinig inzicht in de te verwachten archeologische sporen. De booronderzoeken kunnen wel inzicht geven in de fysisch-geografische gesteldheid van het plangebied en diens omgeving. Het bureauonderzoek van RAAP heeft voornamelijk betrekking op het park Wijhezicht aan de noordzijde van het historisch centrum. Deze locatie ligt op de noordelijke flank van het rivierduin waarop de historische kern van Wijhe is ontstaan. Het onderzoeksgebied van Syntegra uit 2005 ligt net ten oosten van het rivierduin, op de hoge oeverwal. Het onderzoek van Econsultancy bevindt zich net ten westen van het smalle rivierduin. Het onderzoek van Hamaland advies ligt naar verwachting net op de zuidflank van het duin. De uitwerking van de definitieve opgraving (DO) aan de Langstraat-Kerkstraat uitgevoerd door Gemeente Deventer is nog niet voltooid en is daardoor van het onderzoek geen rapport beschikbaar. Een archeologische waarneming door een particulier in 1983 (zaakid. 3088217100) meldt dat er houten waterputten zijn aangetroffen in de nabijheid van het plangebied, op de hoek van de Prins Hendrikstraat en de Willem de Zwijgerlaan (zie fig. 8).

Figuur 9: Archeologische onderzoeklocaties en waarnemingen met ARCHIS-meldingnummers (Team Archeologie Zwolle 2018).

6.2 Archeologische Monumenten Kaart en Indicatieve Kaart Archeologische Waarden

Op de AMK (Archeologische Monumenten Kaart) zijn in de nabije omgeving van het plangebied geen archeologische monumenten zichtbaar. De IKAW (Indicatieve Kaart Archeologische Waarden) bevat verder geen aanvullende gegevens voor het plangebied omdat dit vanwege de huidige bebouwing niet gekarteerd is. Op de IKAW staat in de nabije omgeving wel een middelhoge tot hoge trefkans aangegeven. De verwachting is dat deze trefkans ook voor het plangebied geldt en het verwachtingsbeeld van de archeologische waarderingskaart gemeente Olst-Wijhe volgt. De cultuurhistorische waardenkaart toont eveneens geen aanvullende informatie over het plangebied.

7. Gespecificeerde verwachting

Er zijn aan de oppervlakte geen herkenbare archeologische elementen zichtbaar. Het plangebied is momenteel bebouwd en gedeeltelijk bestraat met tegels. Er is geen indicatie dat het bouwen van de huidige garageboxen voor een verstorende factor van het archeologische bodemarchief heeft gezorgd.

Op het dekzandniveau worden prehistorische tot middeleeuwse nederzettingssporen verwacht. Dergelijke sporen kunnen tijdens het inventariserend onderzoek herkenbaar zijn op basis van de aanwezigheid van houtskool, verbrande leem, aardewerkfragmenten en andere materiaalcategorieën. Het is mogelijk om sporen aan te treffen van houtbouw, zoals diep in het zand gefundeerde paalsporen.

Er zijn cartografische aanwijzingen dat de huizen aan de Langstraat in ieder geval terug gaan tot de tweede helft van de achttiende eeuw. Het plangebied maakt deel uit van verschillende achtererven en tuinen van huizen aan de Langstraat. Van deze huizen aan de Langstraat zouden archeologische sporen zoals perceelgrenzen, beerputten, waterputten, afvalkuilen of sporen van structuren zoals een schuur of stal aanwezig kunnen zijn. Een notaris en dokter woonden in twee van deze huizen. Rond 1917 is daadwerkelijk bebouwing in het plangebied te zien op een militaire Bonnekaart.

Op basis dit bureauonderzoek en voorgaande archeologische onderzoeken worden mogelijk op twee verschillende niveaus sporen van bewoning verwacht. Dit zouden prehistorische tot middeleeuwse op het dekzandniveau kunnen zijn en op een hoger niveau (mogelijk op ophogingslagen) de mogelijk aanwezige sporen op het achterterrein van de huizen van aan de Langstraat. Er is op deze locatie nog geen kennis over de diepte van deze lagen.

Tabel 3: Korte samenvatting in tabelvorm van de gespecificeerde archeologische verwachting.

Onderwerp	Archeologische verwachting
Datering	prehistorie, middeleeuwen, Nieuwe Tijd
Complexiteit	Erf en/of perceelsgrenzen, nederzettingssporen, funderingen, afvalkuilen
Omvang	In het gehele plangebied kan archeologie verwacht kan worden.
Diepteligging	Onder de bouwvoor, vermoedelijk Nieuwe tijd binnen 50 cm onder maaiveld.
Locatie	Kippenmarkt, Wijhe, gemeente Olst-Wijhe.
Artefacten/uitelijke archeologische kenmerken	Aardewerk, bot, bouw materiaal, glas, en dergelijke.
Mogelijke verstoringen	Geen verstoringen verwacht.

8. Advies

8.1 Advies

Op basis van de bovengenoemde historische informatie, de overschrijding van de minimale oppervlakte van 100 m² en diepte van 0,5 m van het plangebied en de hoge archeologische waarde wordt een vervolgonderzoek aanbevolen. De geadviseerde methode bestaat uit een verkennend en waarderend proefsleuvenonderzoek (IVO-P). Het doel van het inventariserend proefsleuvenonderzoek is het aanvullen of toetsen van de archeologische verwachting, zoals geformuleerd is in dit bureauonderzoek. Een proefsleuvenonderzoek bestaat uit een gebieds- of vindplaatsgericht onderzoek waarbij waarnemingen in het veld worden verricht om extra informatie te verkrijgen over de bekende en verwachte archeologische waarden. Er wordt dan gekeken naar de aard, de omvang, datering, de gaafheid, de conservering en inhoudelijke kwaliteit van de archeologische gegevens.¹⁵

8.2 Onderzoeksstrategie

Voorafgaand aan het inventariserend proefsleuvenonderzoek dient een Programma van Eisen en een Plan van Aanpak opgesteld te worden. Hierin worden de richtlijnen voor het veldwerk en de randvoorwaarden beschreven. De aanbevolen strategie is om aan de meest westelijke zijde van het plangebied haaks op de percelering uit 1832 een proefsleuf te leggen aan. Hierdoor kan getoetst worden tot hoever de percelen van de achtererven van de panden aan de Langstraat hebben doorgelopen, tot wanneer deze perceelindeling teruggaat en of er nog archeologische resten van bewoningactiviteiten aan de Langstraat aanwezig zijn. Een tweede proefsleuf zou in het midden of aan de oostelijke zijde van het plangebied aangelegd kunnen worden. Op deze manier kan met één proefsleuf de mogelijke flank van de dekzandrug in kaart gebracht worden en eventuele archeologische sporen aangesneden kunnen worden. Hierdoor zou een goed inzicht gegenereerd kunnen worden van de bewoningsgeschiedenis van het plangebied. Tegelijkertijd is dan een groot gedeelte van het perceel al getoetst op de archeologische verwachting.

De algemene onderzoeksvragen bij het inventariserend proefsleuvenonderzoek kunnen luiden:

- Wat is de gaafheid van de archeologische sporen in horizontale en verticale zin?
- Wat is de aard van de sporen en zijn er duidelijke structuren te herkennen?
- Wat is de datering van de vindplaats(en)?
- Wat is de geomorfologische en fysisch geografische gesteldheid en is er een relatie tussen de natuurlijke gesteldheid en de archeologische vindplaats(en)?
- Wat is de staat van de conservering van de sporen en het eventuele vondstmateriaal?
- Wat is de spoor- en vondstdichtheid?
- Wat zijn de begrenzingen van de archeologische vindplaatsen?
- Wat is de mate van verstoring binnen het onderzoeksgebied?

Het proefsleuvenonderzoek dient uitgevoerd te worden conform de gestelde eisen en richtlijnen van de KNA versie 4.1 (protocol 4003/4004). Uit het inventariserend proefsleuvenonderzoek zal vervolgens blijken of het gehele terrein opgegraven dient te worden.

¹⁵ Zie ook: SIKB KNA protocol 4003, 4.

Figurenlijst

Afbeelding	Omschrijving	Bron
Afbeelding 1:	Luchtfoto met aanduiding plangebied.	http://maps.google.nl (bezocht op 29-11-2018), aangepast door Team Archeologie Zwolle 2018.
Afbeelding 2:	3D ontwerp te realiseren appartementencomplex.	Morphique Architecten/opdrachtgever Michsa van der Zee
Afbeelding 3:	Archeologische Waardenkaart Gemeente Olst-Wijhe op locatie 3002LTW18, aangeduid met een rode omlijning	Team Archeologie Zwolle 2018.
Afbeelding 4:	Certificaat BRL SIKB 4000 Gemeente Zwolle Team Archeologie	Collectie Team Archeologie 2018.
Afbeelding 5:	Uitsnede van de Hottinger Atlas. In rode omlijning de globale locatie van het plangebied.	Collectie Team Archeologie 2018.
Afbeelding 6:	Uitsnede van het kadastraal minuutplan uit 1832 op de huidige topografie.	Team Archeologie Zwolle 2018.
Afbeelding 7:	Militaire Bonnekaart 1917.	1:50.000 Collectie Team Archeologie 2018.
Afbeelding 8:	Geomorfologische kaart van Wijhe.	Collectie Team Archeologie 2018.
Afbeelding 9:	Archeologische onderzoeklocaties en waarnemingen met ARCHIS-meldingnummers.	Collectie Team Archeologie 2018.

Tabellen	Omschrijving	Bron
Tabel 1:	Perceelnummers met diens eigenaren en functie	Team Archeologie Zwolle 2018.
Tabel 2:	Archeologische onderzoeken binnen een straal van 500m van het plangebied	Archis 3.0, Team Archeologie Zwolle 2018.
Tabel 3:	Korte samenvatting in tabelvorm van de gespecificeerde archeologische verwachting.	Team Archeologie Zwolle 2018.

Literatuur

- Buesink et al., 2011. *Gemeente Olst-Wijhe, archeologische inventarisatie, beleidsadvies en verwachtingskaart* (BAAC rapport V-09.0156), Deventer.
- Cohen, K.M./E. Stouthamer/W.Z. Hoek/H.J.A. Berendsen/H.F.J. Kempen 2009. *Zand in banen. Zanddiepte kaarten van het Rivierengebied en het IJsseldal in de provincies Gelderland en Overijssel*. Arnhem.
- Dijk, H./A. van Beek, 2014. *De Nicolaaskerk in Wijhe. Een reis door de tijd*. Wijhe.
- Gemeente Olst-Wijhe, 2014. *Archeologiebeleid gemeente Olst-Wijhe, vastgesteld op 28 april 2014*.
- Graaf, R. de, 2013. *Bureauonderzoek en Karterend Booronderzoek Archeologie Plangebied Molenstraat te Wijhe, Gemeente Olst Wijhe* (Hamaland rapport 120347), Zelhem.
- Klomp, M.D.J., 2017. *Een recente doorbraak door de IJsseldijk. Een inventariserend proefsleuvenonderzoek naar een dijkdoorsnede bij Westenholtte Spoelde*. Archeologische Rapporten Zwolle (ARZ) 89. Zwolle.
- Kuijl, E.E.A van der, 2005. *Inventariserend veldonderzoek d.m.v. boringen Prins Hendrikstraat te Wijhe* (Syntegra rapport 175104), Zelhem.
- Kuile, E.H. ter, 1964. *De Nederlandse monumenten van geschiedenis en kunst, IV: De provincie Overijssel, 2: Zuid Salland*, Den Haag.
- Makaske, B., G.J. Maas en D.G. Smeerdijk 2008. *The age and origin of the Gelderse IJssel*. In: Netherlands Journal of Geosciences 87, 323-337.
- Mittendorf, E.M., 2017. *Bureauonderzoek en Programma van Eisen Langstraat-Kerkstraat Wijhe, gemeente Olst-Wijhe (project 582)*, Deventer.
- Rijksoverheid, 2015. 511 Wet van 9 december 2015. houdende bundeling en aanpassing van regels op het terrein van cultureel erfgoed (Erfgoedwet). *Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden*, Jaargang 2015.
- Schuurman, E.I. en S. Van der Veen, 2012. *Plangebied Park Wijhezicht te Wijhe, gemeente Olst-Wijhe; archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek (verkennende fase)* (RAAP-notitie 4084), Weesp.
- SIKB, 2018. *Bureauonderzoek protocol 4002, versie 4.1, 24-05-2018*. Gouda.
- Stenvert, R., C. Kolman en B Olde Meierink, 1998. *Monumenten in Nederland, Overijssel*. Zwolle.
- Versfelt, H.J., 2003. *De Hottinger-atlas van Noord- en Oost-Nederland 1773-1794*, Groningen.

Bijlage 1:

